

Vad är dåliga flickor gjorda av?

Folkloristiken har länge fått dras med en gullighets- eller knäofsstämpel, men den finska folkloristen och flickforskaren Helena Saarikoski är en av dem som bryter den stereotypen. Hennes bok *Mistä on huonot tytöt tehty?*¹ (Vad är dåliga flickor gjorda av?) är en ibland skrämmande läsning om hur flickor missbehandlas verbalt genom att bli kallade för horor. Saarikoski studerar sitt material med hjälp av feministiska teorier.

Boken är indelad i tio delar som kan läsas var för sig eller ses som en helhet. De flesta kapitel har tidigare fungerat som självständiga helheter i artikelform. Det enda helt nyskrivna kapitlet, det tionde och sista, handlar om mobbning i skolan och att där bli kallad för hora. I slutet av boken finns sökregister med både ämnesord och personer. Boken saknar engelsk sammanfattning.

Boken är baserad på ett material som består av berättelser där ett femtiotal kvinnor har berättat om hur de blivit kallade för och stämplade som horor. Flickorna och kvinnorna i materialet berättar om orättvisan i att bli stämplad som hora och godtyckligheten i det hela. Vem som helst av kvinnligt kön kan råka ut för det. Hotet att förlora sitt goda sexuella rykte är inte beroende av flickans sexuella leverne, utan hon kan förlora det av anledningar som sällan har något med sex att göra. Utöver detta upplever flickorna att risken att förlora ryktet begränsar deras liv på ett sätt som inte pojkarna behöver uppleva. Hora är ett av de absolut grymmaste skällsorden kvinnor måste höra. Vidare finns det inte något motsvarande ord med vilket en flicka kan så att säga hämnas.

Att kalla någon för eller stämpla någon som hora är ett slags kvinnoförtryck och ett sätt för samhället att kontrollera och begränsa kvinnor och vad som ses som kvinnligt. Att bli kallad för hora är något som många av informanterna har upplevt som bestraffning för något de gjort. Både pojkar och flickor, kvinnor och män kallar flickor för horor. Det kan ske i skolan, på gatan eller i hemmet och av olika orsaker. Horan kan ses som ett slags antihjälte och antiidol. Som kategori blir horan en gränsvakt mellan vad som anses som normalt kvinnligt beteende. Horan sätts att vakta de sexualmoraliska gränserna och hon fungerar som ett jämförelseobjekt för alla av kvinnligt kön.

Det är möjligt att förnedra en kvinna bara för att hon är kvinna i ett samhälle och en kultur där kvinnor i förhållande till män har en lägre ställning. Att kvinnor blir kallade för horor är något som både visar och upprätthåller denna ordning.

Saarikoski beskriver fenomenet hora på många nivåer. Hon undersöker bland annat vad som är kännetecknande för en horas utseende och symboliken i detta utseende och metaforiken i berättelserna. Författa-

ren skriver att horan och horryktet är abstraktioner som inte till fullo kan förstås utan att man undersöker metaforerna hennes informanter använder när de berättar om hur det är att bli kallad för "hora". Hon lägger märke till att upplevelserna omtalas i sjukdomstermer och att informanterna använder ord som stämpel, roll eller skugga när de berättar om vad de varit med om. Min åsikt är att det här är ett av de mer intressanta kapitlen i boken och det kunde med fördel ha varit längre.

Kapitlet som handlar om flickornas motståndstrategier innebär också spännande läsning. Strategierna är främst verbala, men visar också på olika förhållningssätt och aktionsmönster. Saarikoski har vaskat fram ett antal olika strategier och förhållningssätt som flickorna använder sig av när de försöker hantera sina upplevelser. De fem strategierna uppdelas i "Inte jag utan de andra"-strategin, "En av grabbarna"-strategin, Den moderna, "fria kvinnan", Offerstrategin och "Pojkar är pojkar"-förhållningssättet. När flickan följer mönstret "Inte jag utan de andra" försöker hon reda ut varför just hon blir kallad för hora och försöker bevisa att ordets "egentliga" betydelse inte passar som beskrivning på henne. I denna strategi ifrågasätter man inte varför flickor blir kallade för horor. "En av grabbarna"-strategin tvingar kvinnorna att agera i männens värld som en av dem och på deras villkor. Här är kvinnan beroende av att männen accepterar henne, vilket försätter kvinnan i en underställd position, även om hennes eget individuella värde stiger. Den moderna, "fria kvinnan" ser jämställdheten som en självklarhet och hon betonar kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp och sexualitet. Trots alla försök till jämställdhet sätter ändå ryktet gränser för kvinnornas sexuella aktivitet, för det är fortfarande den "fina flickan" som är det eftersträfvansvärda idealet i samhället. När kvinnan däremot börjar se sig själv som offer leder det till att hon tror att hon är vad hon kallas och således inte värd till exempel att sällskapa. Enligt Saarikoski är "Pojkar är pojkar"-strategin genomgående i hela hennes material. Det innebär i korthet att flickor måste förstå att pojkarna är barnsligare än de. Pojkarnas beteende naturliggörs som en del av deras biologi, och flickor måste helt enkelt bara tigande förstå dem. Det här gör att flickor görs ansvariga för att de kallas för horor samtidigt som pojkarna inte går att förändra eftersom detta slags aggressivitet är en del av deras "natur".

Det sista, längsta och helt nyskrivna kapitlet i boken handlar om mobbning. Skolan är en av de miljöer där det är vanligast att flickor blir kallade för horor. Saarikoski betonar vikten i att ta med den samhälleliga kontexten som upprätthåller och föder kvinnoförtrycket, och inte bara se mobbning, inklusive att bli kallad för "hora", som ett fenomen skilt från skolvärlden.

Helena Saarikoskis bok är ett utmärkt inlägg i debatten om flickor som utsätts för förnedringen att bli kallade för horor.

Sofie Strandén

¹ Helena Saarikoski. *Mistä on huonot tytöt tehty?* Helsinki: Tammi 2001. 296 s.